

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**Кафедра гігієни тварин і харчових продуктів
імені професора А.К. Скороходька**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет ветеринарної медицини
04 червня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

“ГІГІЄНА УТРИМАННЯ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ”

Галузь знань 21 – “Ветеринарна медицина”
Спеціальність 211 – “Ветеринарна медицина”
Освітня програма “Ветеринарна медицина”
Факультет ветеринарної медицини
Розробник: доцент кафедри, к. вет. н., доц. Димко Р.О.

Київ – 2025 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГІГІЄНА УТРИМАННЯ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ»

Основні завдання навчальної дисципліни «Гігієна утримання великої рогатої худоби» – вивчення біологічних особливостей, етологічних потреб тварин, впливу факторів зовнішнього середовища на організм тварин, вивчення санітарно-гігієнічних нормативів утримання та годівлі, виконання повсякденних гігієнічних процедур та надання невідкладної ветеринарної допомоги великій рогатій худобі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- Вимоги законодавства, що регулює основні правила утримання великої рогатої худоби, як в домашніх умовах, так і на виробництві;
- Методи оцінки благополуччя тварин, законодавчі акти, що регламентують, належну поведінку з великою рогатою худобою;
- Принципи та вимоги до промислового розведення тварин та їх використання за різними напрямками.

вміти:

- застосовувати на практиці у разі необхідності знання з курсу «Гігієна утримання великої рогатої худоби»;
- організувати процес вирощування і утримання тварин;
- оцінювати благополуччя тварин, пояснювати концепцію благополуччя тварин та відповідні зобов'язання, що накладаються на власника, осіб, що обслуговують тварин, лікаря ветеринарної медицини та інших осіб, що працюють з великою рогатою худобою;
- вживати заходів для запобігання жорстокого ставлення до тварин, профілактики захворювань, уникнення страждань тварин, а також страху чи стресу;
- дотримуватись правил годівлі тварин відповідно до їх статево-вікової групи, віку, фізіологічного стану тощо;
- планувати заходи щодо розведення тварин.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	
Освітній ступінь	Магістр
Спеціальність	211 «Ветеринарна медицина»
Освітня програма	Ветеринарна медицина
Характеристика навчальної дисципліни	
Вид	Вибіркова

Загальна кількість годин	120
Кількість кредитів ECTS	4
Кількість змістових модулів	2
Форма контролю	Екзамен
Показники навчальної дисципліни для денної форми здобуття вищої освіти	
Курс (рік підготовки)	6
Семестр	12
Лекційні заняття	15 год.
Практичні, семінарські заняття	15 год.
Лабораторні заняття	–
Самостійна робота	90 год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	2 год.

1. МЕТА, КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення навчальної дисципліни: набуття студентами теоретичних знань та практичних навичок з особливостей гігієни утримання та догляду за великою рогатою худобою.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі ветеринарної медицини, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК):

1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
2. Знання та розуміння предметної галузі та професії.
3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

1. Здатність використовувати інструментарій, спеціальні пристрої, прилади, лабораторне обладнання та інші технічні засоби для проведення необхідних маніпуляцій під час професійної діяльності.

2. Здатність розробляти стратегії безпечного, санітарно обумовленого утримання тварин.
3. Здатність застосовувати знання з біобезпеки, біоетики та добробуту тварин у професійній діяльності.
4. Здатність розробляти стратегії профілактики хвороб різної етіології.
5. Здатність організовувати нагляд і контроль виробництва, зберігання, транспортування та реалізації продукції тваринного і рослинного походження.
6. Здатність оберігати довкілля від забруднення відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.

Програмні результати навчання (ПРН):

1. Знати і грамотно використовувати термінологію ветеринарної медицини.
2. Визначати суть фізико-хімічних і біологічних процесів, які відбуваються в організмі тварин у нормі та за патології.
3. Розробляти карантинні та оздоровчі заходи, методи терапії, профілактики, діагностики та лікування хвороб різної етіології.
4. Формулювати висновки щодо ефективності обраних методів і засобів утримання, годівлі та лікування тварин, профілактики заразних і незаразних хвороб, а також виробничих і технологічних процесів на підприємствах з утримання, розведення чи експлуатації тварин різних класів і видів.
5. Здійснювати моніторинг причин поширення хвороб різної етіології та біологічного забруднення довкілля відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.
6. Пропонувати та використовувати доцільні інноваційні методи і підходи вирішення проблемних ситуацій професійного походження.
7. Знати правила та законодавчі нормативні акти щодо нагляду і контролю виробництва, зберігання, транспортування та реалізації продукції тваринного і рослинного походження.
8. Розуміти сутність процесів виготовлення, зберігання та переробки біологічної сировини.
9. Знати правила та вимоги біобезпеки, біоетики та добробуту тварин.

Компетенції Першого дня:

2. Розуміти методи наукових досліджень, внесок фундаментальних і прикладних досліджень у науку та реалізацію принципу 3Rs (Replacement, Reduction, Refinement - Заміна, Скорочення, Удосконалення).

4. Сприяти та контролювати збереження здоров'я та безпеки себе, пацієнтів, власників тварин, колег та навколишнього середовища під час здійснення професійної діяльності; демонструвати знання про принципи забезпечення якості; застосовувати принципи управління ризиками на практиці.
9. Вміти критично мислити, здійснювати перегляд та оцінку літератури та презентацій.
10. Розуміти та застосовувати принципи концепції Єдиного здоров'я для забезпечення належної клінічної практики у ветеринарії, а також науково обґрунтованої та доказової ветеринарної медицини.
11. Демонструвати здатність критично аналізувати докази, справлятися з неповною інформацією, вирішувати непередбачувані ситуації та адаптувати знання, вміння і практичні навички до різних виробничих ситуацій.
12. Використовувати професійні здібності для сприяння розвитку ветеринарних знань та реалізації концепції "Єдине здоров'я" з метою сприяння здоров'ю, безпеці та благополуччю тварин, людини і навколишнього середовища, а також досягнення Цілей сталого розвитку ООН.
14. Демонструвати прихильність до навчання впродовж всього життя особистого удосконалення та професійного розвитку. Це включає в себе реєстрацію та рефлексію професійного досвіду, а також вжиття заходів для покращення професіоналізму та компетентності.
15. Регулярно брати участь у процесах самоаналізу та оцінювання з боку колег з метою підвищення ефективності власної роботи і роботи всього колективу.
16. Отримувати точну та об'єктивну історію окремої тварини або групи тварин, а також їх утримання та стану навколишнього середовища.
21. Оцінювати фізичний стан, благополуччя та стан годівлі тварини або групи тварин та консультувати власника тварин щодо принципів утримання, годівлі, відтворення, продуктивних якостей, добробуту, індивідуального здоров'я, здоров'я стада та громадського здоров'я.
22. Збирати, зберігати та транспортувати зразки, обирати відповідні діагностичні тести, здійснювати інтерпретації та мати розуміння щодо обмеження результатів тестів.
26. Отримувати доступ до відповідних джерел інформування та Законодавства, що стосуються догляду за тваринами та забезпечення їх благополуччя, переміщення тварин, нотифікацій щодо догляду за тваринами та їх добробутом, переміщенням тварин, хвороб, що підлягають повідомленню, використання лікарських засобів, включаючи відповідальне використання антимікробних препаратів.
36. Проводити інспекцію харчових продуктів і кормів для правильного визначення умов, що впливають на якість і безпеку продуктів тваринного походження, включаючи пов'язані з ними харчові технології.

37. Захищати здоров'я населення шляхом виявлення умов, що прямо чи опосередковано пов'язані з тваринами, продуктами тваринного походження та побічними продуктами, якщо вони сприяють захисту, збереженню та покращенню здоров'я людей.

38. Консультувати населення та впроваджувати програми профілактики та ліквідації хвороб відповідно до захворювання та виду тварин, прийнятих стандартів здоров'я тварин, їх добробуту, громадського здоров'я та охорони навколишнього середовища.

2. ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижн і	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі					
			л	п	ла б	ін д	с.р .		л	п	ла б	ін д	с.р .	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Модуль 1. Гігієнічні вимоги до утримання великої рогатої худоби (частина 1)														
Тема 1. Системи і способи утримання великої рогатої худоби.	1	14	2	2			12							
Тема 2. Вимоги до планування території і конструктивни х рішень тваринницьких приміщень для утримання ВРХ.	2	16	2	2			12							
Тема 3. Гігієна утримання лактуючих корів. Доїння, зберігання та транспортуван ня молока коров'ячого. Вплив годівлі на якість молока коров'ячого.	3	17	2	2			13							
Тема 4. Гігієна утримання	4	17	2	2			13							

бугаїв-плідників.													
Разом за змістовим модулем 1	66	8	8			50							
Модуль 2. Гігієнічні вимоги до утримання великої рогатої худоби (частина 2)													
Тема 5. Гігієна утримання сухостійних корів. Гігієна отелення і пологового відділення.	5	14	2	2		10							
Тема 6. Гігієна вирощування телят.	6	14	2	2		10							
Тема 7. Гігієна вирощування ремонтного молодняку ВРХ.	7	14	2	2		10							
Тема 8. Гігієна відгодівлі ВРХ та виробництва яловичини.	8	14	1	1		10							
Разом за змістовим модулем 2	54	7	7			40							
Усього годин	120	15	15			90							

3. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Системи та способи утримання великої рогатої худоби: принципи вибору та сучасні тенденції.	2
2	Планування тваринницьких комплексів: гігієнічні, технологічні та екологічні вимоги.	2
3	Гігієна утримання дійного стада: мікроклімат, мікробіологічна чистота та профілактика маститів.	2
4	Санітарно-гігієнічні умови при утриманні бугаїв-плідників: вплив на продуктивність та репродуктивне здоров'я.	2
5	Гігієна періоду сухостою та отелення: профілактика захворювань і підвищення відтворної здатності.	2
6	Гігієнічні принципи вирощування телят: від народження до переведення на підрощування.	2

7	Утримання та гігієна ремонтного молодняку ВРХ: підготовка до продуктивного використання.	2
8	Гігієнічні аспекти відгодівлі ВРХ: утримання, годівля та якість яловичини	1

4. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Системи і способи утримання великої рогатої худоби.	2
2	Вимоги до планування території і конструктивних рішень тваринницьких приміщень для утримання ВРХ.	2
3	Гігієна утримання лактуючих корів. Доїння, зберігання та транспортування молока коров'ячого. Вплив годівлі на якість молока коров'ячого.	2
4	Гігієна утримання бугаїв-плідників.	2
5	Гігієна утримання сухостійних корів. Гігієна отелення і пологового відділення.	2
6	Гігієна вирощування телят.	2
7	Гігієна вирощування ремонтного молодняку ВРХ.	2
8	Гігієна відгодівлі ВРХ та виробництва яловичини.	1

5. ТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вимоги до умов утримання та їх вплив на здоров'я та продуктивність тварин.	10
2	Вільний вигін, стійлове утримання, комбіновані системи: переваги та недоліки.	10
3	Організація простору, вентиляційні системи, контроль вологості та температури.	10
4	Вимоги до кормів, режим годівлі, якість води для напування.	10
5	Гігієна шкіри, копит, вимені та інших частин тіла; профілактика захворювань ВРХ.	10
6	Гігієнічна оцінка кормів, використання кормових добавок для покращення продуктивності.	10
7	Вакцинація, профілактичні заходи, діагностика і лікування захворювань.	10
8	Етичні аспекти утримання великої рогатої худоби; відповідальність власників.	10
9	Методи збору, зберігання та утилізації гною; екологічні та санітарні вимоги; вплив на навколишнє середовище.	10

6. МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ:

- захист практичних робіт;
- модульні тести;
- реферати;
- екзамен.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань).

8. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України».

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Гігієнічні вимоги до утримання великої рогатої худоби (частина 1)		
Практична робота 1.	Визначати суть фізико-хімічних і біологічних процесів, які відбуваються в організмі ВРХ у нормі та за патології. Розробляти карантинні та оздоровчі заходи, методи терапії, профілактики, діагностики та лікування хвороб різної етіології. Формулювати висновки щодо ефективності обраних методів і засобів утримання, годівлі та лікування ВРХ, профілактики заразних і незаразних хвороб, а також виробничих і технологічних процесів на підприємствах з утримання, розведення чи експлуатації ВРХ.	14
Практична робота 2.		14
Практична робота 3.		14
Практична робота 4.		14
Самостійна робота 1.		14
Модульна контрольна робота 1.		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Гігієнічні вимоги до утримання великої рогатої худоби (частина 2)		

Практична робота 5.	Визначати суть фізико-хімічних і біологічних процесів, які відбуваються в організмі ВРХ у нормі та за патології.	14
Практична робота 6.		14
Практична робота 7.		14
Практична робота 8.		14
Самостійна робота 2.	Розробляти карантинні та оздоровчі заходи, методи терапії, профілактики, діагностики та лікування хвороб різної етіології. Формулювати висновки щодо ефективності обраних методів і засобів утримання, годівлі та лікування ВРХ, профілактики заразних і незаразних хвороб, а також виробничих і технологічних процесів на підприємствах з утримання, розведення чи експлуатації ВРХ.	14
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- підручники, навчальні посібники, практикуми;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної форми здобуття вищої освіти.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Системи утримання тварин. Навчальний посібник / Захаренко

М.О., Поляковський В.М., Шевченко Л.В., Михальська В.М., Малюга Л.В., Засекін Д.А., Соломон В.В. Київ. Видавництво «Центр учбової літератури». 2016. – 424 с.

2. Загальна гігієна тварин. Навчальний посібник / Захаренко М.О., Засекін Д.А., Поляковський В.М., Михальська В.М. Київ: НУБіП України, 2024. 252 с.

3. Спеціальна гігієна тварин. Навчальний посібник / Поляковський В.М., Чепіль Л.В. Київ. ТОВ «Центр поліграфії» КОМПРИНТ». 2017. – 568 с.

4. Утримання і гігієна тварин. Вимоги до води, водопостачання та водовідведення тваринницьких підприємств. Навчальний посібник. Частина V. / Захаренко М.О., Поляковський В.М., Михальська В.М., Чепіль Л.В., Шевченко Л.В., Курбатова І.М. Київ. ФОП Ямчинський О., 2023. 536 с.

5. Етологія та благополуччя тварин. Підручник / Захаренко М.О., Поляковський В.М., Михальська В.М., Шевченко Л.В. Київ: НУБіП України, 2021. 625 с.

6. Методичний посібник до проведення лабораторних занять з дисципліни «Гігієна тварин» для студентів факультету ветеринарної медицини / Захаренко М.О., Засекін Д.А., Поляковський В.М., Михальська В.М., Соломон В.В. К. : Арістей. 2023. 198 с.

7. Бондар А. О., Поручник М. М., Тарасенко Л. О., Рудь В. О. Гігієна тварин та ветеринарна санітарія: навчальний посібник за ред. А. О. Бондар. Миколаїв : МНАУ, 2018. 179 с.

8. Вороняк В. В., Чорний М. В., Милостивий Р. В. Ветеринарна гігієна і санітарія: практикум. Львів: ФОП Корпан Б. І., 2023. 284 с.

9. Довженко Л. В., Лінькова І. К. Гігієна з основами екології: навчально-методичний посібник для мед. ВНЗ I-III р.а. Схвалено МОЗ. К., 2017. 49 с.

10. Поліщук В. М., Засекін Д. А., Білько Т. О., Поляковський В. М., Соломон В. В. Гігієна та особливості транспортування тварин і продукції тваринництва. К.: Центр учбової літератури, 2020. 520 с.

11. Захаренко М. О., Поляковський В. М., Михальська В. М., Шевченко Л. В., Чепіль Л. В. Промислова екологія переробних підприємств: навчальний посібник. К.: ФОП Ямчинський О., 2024. 400 с.

12. Підприємства по переробці молока. ВНТП-46-24-95 (Мінсільгосппрод України). К.: Ноосфера, 1995. 62 с.

13. Система видалення, обробки, підготовки та використання гною. ВНТП – СГП – 46-4-94. К.: Ноосфера, 1994. 36 с.

14. Відомчі норми технологічного проектування. Скотарські підприємства (комплекси, ферми, малі ферми) ВНТП – АПК – 01.05 (Міністерство аграрної політики України). К., 2005. 112 с.

15. Головач В.М. Стреси сільськогосподарських тварин і птиці. К.: Урожай, 2016. 140с.

16. Методи утилізації відходів світовий досвід.
<http://efm.vsau.org/files/pdfa/2695.pdf>
17. Утилізація відходів як один із шляхів екологізації виробництва
http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21344/2/IRSP_2017_Melnyk_L-Waste_utilization_as_a_way_39-40.pdf
18. Моніторинг забруднення стічних вод молокопереробних підприємств
<http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4108/givlyud.pdf>
19. Сорбційне очищення стічних вод молокопереробних підприємств від молочної кислоти
<http://eco.com.ua/content/sorbciyne-ochyshchennya-stichnyh-vod-molokopererobnyh-pidpryyemstv-vid-molochnoyi-kysloty>
20. <http://agro-business.com.ua/tvarynnytstvo-ta-veterynariya/item/8023-osoblyvosti-riznykh-system-utrymannia-vrkh-bezpryviazne-utrymannia.html>
21. <https://agrotimes.ua/tvarinnitstvo/kontrol-gigiyeny-doyinnya-dopomagaye-u-borotbi-z-mastytom-koriv/>
22. <https://agroexpert.ua/hihiiena-ta-zdorov-ia-vym-ia-u-koriv/>
23. <http://milkua.info/uk/post/utrimanna-telat-vzimku-gigiena-primisenna>